

Konstitutionsutskottet

Ink 2010-12-17

Dnr 050-1243-2010/11

Stockholm 2010-12-17

Begäran om granskning av kulturministerns styrning av Svenska Filminstitutet

Den 17 december 2009¹ beslutade regeringen om mål, återrapporteringskrav och uppdrag för budgetåret 2010 avseende Stiftelsen Svenska Filminstitutet. I beslutet, som hänvisas till i regleringsbrevet för Filminstitutet avseende år 2010², står bland annat följande:

"Filminstitutet ska stimulera till förnyelse och utveckling av distribution och visning av värdefull film samt bidra till att tillgången till ett brett utbud av värdefull film i olika visningsformer i hela landet säkerställs."

"(Filminstitutet ska) under 2010 utveckla och medverka i insatser för att främja kulturella och kreativa näringar."

I filmbranschen är, med avseende på förnyelse och utveckling av distribution av film, den mest brännande frågan just nu digitaliseringen av biografer på små och medelstora orter. Regeringen har anvisat medel för detta teknikskifte men först 2012. Företrädare för branschen menar att detta är för sent och att stödet behövs omgående för att inte ska få negativa konsekvenser för biografnäringen som helhet och i synnerhet på mindre orter.

När filminstitutets tf vd Bengt Toll påpekat just detta förhållande, som branschföreträdare framfört offentligt i massmedia, reagerade kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth. Hon skrev ett brev till institutets styrelseordförande Håkan Tidlund med bland annat följande innehåll:

"Låt mig först konstatera att jag är oerhört förvånad över tf VD Bengt Tolls höga tonläge i intervjun. Att Svenska Filminstitutet väljer att på detta sätt kommunicera sina synpunkter är för mig klart anmärkningsvärt."

"Jag är besviken på reaktionen på denna stora satsning och tycker att det är mycket tråkigt att Svenska Filminstitutet istället för att ta ansvar för sin verksamhet nu åter ropar efter mer pengar."

¹ Beslut 67 Dnr Ku2009/2288/SAM (delvis)

² Beslut 50 Dnr Ku2009/2288/SAM (delvis)

Ministerns brev är märkligt på flera sätt. Filminstitutet styrs via kollektiva regeringsbeslut³, inte via korrespondens från en enskild minister. Dessutom framstår det som att filminstitutet genom sitt agerande, att påpeka vilka villkor som behöver uppfyllas för att arbetet med digitaliseringen inte ska avstanna, väl uppfyller de krav hela regeringen ställt på dem i de citerade styckena ovan. Kulturministerns brev är därför konstitutionellt tveksamt på två sätt, dels därför att det inte är ett godtagbart sätt att söka styra filminstitutet, dels därför att det i sak kritiserar att institutet söker verkställa de uppdrag regeringen gett dem.

Det hela blir än allvarligare när kulturministerns politiskt sakkunnige Erik Kristow kallar Bengt Tolls framträdanden i massmedia för ”en alltför välbekant klagosång från otacksamma bidragstagare”⁴. I detta uttalande ligger inte bara en föraktfull syn på Svenska Filminstitutets företrädare och verksamhet, utan också ett förtäckt hot. Formuleringen ”otacksamma bidragstagare” är självklart vald för att peka på att anslagen till verksamheten kan komma att skäras ner, ja kanske till och med läggas ned, om man inte visar en större tacksamhet mot regeringen. Tack och lov är det ytterst ovanligt att regeringen söker styra sina verksamheter genom mer eller mindre väl dolda hot. Inte desto mindre är det synnerligen allvarligt om det sättet att styra får stå oemotsagt. Det yttersta ansvaret för hotet bär självklart kulturministern som därmed får sägas ha åtminstone indirekt sanktionerat detta sätt att kommunicera med sina myndigheter.

Konstitutionsutskottet har i en tidigare granskning uttalat att
*”Utskottet vill erinra om att statsråd och företrädare för statsråd bör iakttä försiktighet med vilka uttalanden de gör och att det måste ses som olyckligt om sådana uttalanden uppfattas som försök till otillbörlig påverkan på allmänna eller enskilda rättssubjekt.”*⁵

Bakgrunden till uttalandet från utskottet är ett icke protokollfört samtal där en företrädare för en organisation kände sig hotad av regeringstjänstemän. Då stod ord mot ord. I detta fall finns det svart på vitt nedtecknat hur ansvarigt statsråd och en av hennes företrädare ser på saken. Någon försiktighet i uttalandena är svårt att spåra.

Slutligen är det så att även en tf VD på Svenska Filminstitutet omfattas av yttrandefriheten. I detta fall kan det till och med diskuteras om inte det närmast förelåg en skyldighet eller förväntan på att institutet agerade mot bakgrund av det regeringsuppdrag man hade att följa. När ansvarig minister uttrycker besvikelse över uttalanden och det förekommer förtäckta hot från ministerns politiskt sakkunniga är det svårt att bortse från att en del av syftet är att förmå Svenska Filminstitutets anställda att idka självcensur. Detta står uppenbart i strid med yttrandefrihetsgrundlagen⁶.

³ RF 7 kap 3§

⁴ <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=4233471>

⁵ 2007/08:KU20, sid. 225

⁶ YGL 1 kap 3§, första meningen

Jag vill därför att konstitutionsutskottet granskar om regeringens och kulturministerns styrning av Svenska Filminstitutet, de uttalanden som ministern själv och hennes medarbetare gjort om institutet och dess personal samt det försök till att förmå institutet till självcensur som jag menar förekommit är förenliga med relevanta bestämmelser i grundlagen och de vägledande uttalanden som utskottet lämnat i tidigare, liknande, granskningar.

Berit Högman